

VLADISLAV VANČURA – ROZMARNÉ LÉTO

Vytvořeno v rámci projektu Gymnázium Sušice – Brána vzdělávání II

Autor: Mgr. Edita Krouská

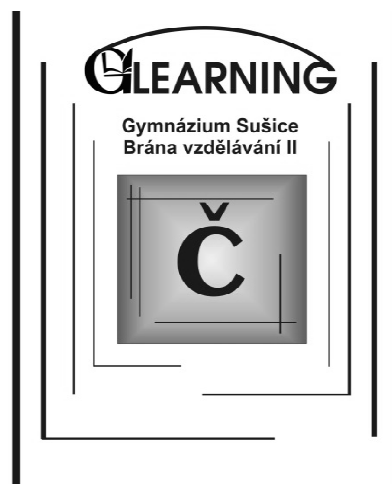
Škola: Gymnázium Sušice

Třída: 4. ročník čtyřletého studia

Předmět: Český jazyk - literatura

Datum vytvoření: prosinec 2013

Označení: VY_INOVACE_32_CJ-1_14

Anotace a metodické poznámky:

Materiál obsahuje pracovní list určený k rozboru textu. Pracuje s ukázkou z uměleckého díla Rozmarné léto. Následují úkoly vztahující se jak k samotné ukázce, tak i k širšímu kontextu autorovy tvorby, včetně zasazení díla do kontextu světové literatury. Součástí materiálu je i možné řešení, tedy odpovědi na zadané otázky. Pracovní list je vhodný jako příprava k ústní části společné maturitní zkoušky z českého jazyka.

Zdroje a použité materiály:

1. VANČURA, Vladislav. Rozmarné léto, Odeon, Praha, 1986, 119 stran, 01-084-86
2. POLÁŠKOVÁ, Taána. Literatura – přehled středoškolského učiva, nakladatelství VYUKA.cz, edice MATURITA, Třebíč, 2012 – dotisk 2. vydání, 207 stran, ISBN 80-902571-6-X

Obrázky a schémata byly vytvořeny pomocí nástrojů programu MS Word, 2007.

Materiály jsou určeny pro bezplatné používání pro potřeby výuky a vzdělávání na všech typech škol a školských zařízení. Jakékoliv další využití podléhá autorskému zákonu.

VLADISLAV VANČURA – ROZMARNÉ LÉTO

Dozpívav svoji písničku, veliký Antonín složil ruce na zádech a maní dýchal na kuličku teploměru. Sloupec téměř neúplatný sotva se pohnul a Důra znamenaje tuto řádnost měl několik myšlenek, jež se vystřídaly v sledu míšených karet.

Tento způsob léta, děl vposled, odvraceje se od přístroje Celsiova, zdá se mi poněkud nešťastným. Je chladno a můj dech, jakkoliv jsem nepozřel vody, je mrazivý. Který měsíc nám zbývá, jestliže ani červen není dost vhodný, abychom pečovali o zdraví a o tělesnou čistotu?

Nuže, ať je podnebí příznivé čili nic, tyto věci nesnesou odkladu.

Řka to, ujal se mistr řemene, svlékl svůj šat a dívaje se dolů do vody, jež zrcadlila jeho dlouhé zarostlé nohy, roubení bazénu a nebeskou bář, znamenal obraz obrácené nádoby, kterou kdosi neuměle postavil právě na okraj, a dodal:

Ach, plovárna a tato číška jsou prázdný.

CHARAKTERISTIKA UMĚLECKÉHO TEXTU

ZADÁNÍ ÚKOLŮ

1. Urči literární druh a žánr:
2. Charakterizuj jazykové prostředky:
3. Najdi přechodníky, vysvětli jejich tvoření a použití:
4. Charakterizuj postavu vystupující v ukázce, jmenuj další postavy díla:
5. Jaká je kompozice díla? Ze které části je ukázka?
6. Definuj hlavní motivy celého díla:
7. Zařaď ukázkou do kontextu autorova díla:
8. Charakterizuj českou literaturu v době vzniku tohoto díla:
9. Kniha je dokladem poetismu v próze. Které další autory řadíme k poetismu?
10. Kteří další umělci se inspirovali tímto dílem?

CHARAKTERISTIKA UMĚLECKÉHO TEXTU

MOŽNÉ ŘEŠENÍ ÚKOLŮ

1. Urči literární **druh** a žánr: **epika, novela**

Podle Aristotelovy poetiky rozlišujeme tři základní literární druhy – epika, lyrika a drama. **Epika** je literární druh, v němž je skutečnost ztvárněna vypravováním příběhu. Obvykle mívá dvě složky – řeč autorskou (vypravěč) a promluvy jednotlivých postav.

Novela je epický prozaický žánr zpravidla středního rozsahu, jehož základ tvoří poutavý příběh s výrazným zakončením. Za zakladatele novely je považován G. Boccaccio.

2. Charakterizuj **jazykové prostředky**:

Kniha je psána **er-formou** (nadosobní vypravěč), **velmi osobitým jazykem**. Větná stavba je pestrá, najdeme složitá souvětí s polovětnými konstrukcemi i krátké větné ekvivalenty. Časté jsou věty zvolací, nedokončené výpovědi, věty tázací. Zajímavostí je fakt, že autor nerespektuje pravidla o psaní přímé řeči, **nepoužívá uvozovky**. (V některých vydáních však editoři nerespektují Vančurovu interpunkci a uvozovky do textu dodali.) Autor se nepoužíváním uvozovek snažil o zdůraznění úlohy vypravěče, text koncipoval jako plynulý proud vyprávění, přestože je zjevně protkán mnohými dialogy.

Mnohem více než na rozlišování jednotlivých promluv nebo charakteristice postav Vančurovi záleželo na zvláštnosti **řeči autorské**. Ta je plná laskavého humoru, text je lexikálně velmi bohatý, najdeme množství **archaismů** (jest, počínati) i knižních obrátů, jazyk je inspirován humanistickou češtinou, oživuje slova dávno zapomenutá (maně = náhodně, bezděčně, mimoděk). Velmi časté je použití **přechodníků** (viz úkol č. 3).

Najdeme i neobvyklé **metafory** (nebeská bář).

3. Najdi **přechodníky**, vysvětli jejich tvoření a použití:

Autor používá přechodníky poměrně často. Slouží mu ke kondenzaci větné stavby – přechodníková polovětná konstrukce je kompaktnější než použití souvětí s vedlejší větou.

Přechodníky dnes považujeme za zastaralý slovesný tvar. Rozlišujeme **přechodník přítomný**, který se tvoří od přítomného kmene sloves nedokonavých pomocí koncovek -a, -ouc, -ouce/-e, -íc, -íce, a **přechodník minulý**, který se tvoří od minulého kmene sloves dokonavých pomocí koncovek -0, -ši,-še/-v, -vši, -vše.

V ukázce najdeme tyto příklady přechodníku přítomného:

„Důra **znamenaje**“, „**odvraceje se**“, „**řka**“, „**dívaje se**“

Dále je zde příklad přechodníku minulého:

„**dozpívav**“

4. Charakterizuj **postavu** vystupující v ukázce, jmenuj další postavy díla:

V ukázce vystupuje **Antonín Důra**. Je to majitel říčních lázní ve městě Krokovy Vary na řece Orši. Působí poměrně pesimisticky, projevuje se jako morous, kterému nic není úplně vhod, remcá, kritizuje počasí (deštivé dny zrovna nepřejí jeho podnikatelským aktivitám). Je ženatý s **Kateřinou**, ale rád si dopřává malé zálety. Okouzlí ho i **Anna**, pomocnice artysty **Arnoštka**. Když Kateřina přistihne svého manžela s Annou v převlékací kabině, natruc se odstěhuje k Arnoštkovi do maringotky. Anna ovšem neokouzčila pouze Antonína, jejímu půvabu podlehl i Antonínovi kamarádi **kanovník Roch**, duchovní, kněz, abbé, muž mravních zásad a znalec knih, milovník poezie a latiny, a **major Hugo**, muž zdravého těla a sportovního ducha, vášnivý rybář a milovník žen.

5. Jaká je **kompozice** díla? Ze které části je ukázka?

Novela je přehledně členěna do velkého množství kratších celků. Tyto kapitolky mají vždy svůj vlastní název, často ironický (Rozšafný biskup, Strážte se strážníků!). Text je psán do odstavců, je členitý. Někdy je obtížnější

odlišit řeč autorskou od řeči postav, protože chybí uvozovky. Příběh je vyprávěn **chronologicky**.

Příběh se odehrává během **tří dnů** počátku léta. Děj je zasazen do fiktivního lázeňského města **Krokovy Vary** na řece Orši (podobnost čistě náhodná s lázněmi Karlovy Vary na řece Ohři). Městečko je to poklidné, téměř nudné, ospalé, s koloběhem každodenních událostí. Poklidnou atmosféru naruší příjezd kouzelníka Arnoštka a jeho pomocnice Anny. Zvou obyvatele městečka na představení – Arnoštek se představuje jako provazochodec a kouzelník, vytahuje kytice z klobouku, jeho krásná asistentka Anna vybírá vstupné. (Při jednom vystoupení Arnoštek spadne, protože lanem lomcuje jeden z diváků, a na laně ho nahradí krásná Anna.) Právě do Anny se zamilují všichni tři hlavní protagonisté – Antonín Důra si s ní sjedná schůzku v kabině na plovárně. Přistihne je Antonínova žena Kateřina (Antonín Annu polije vodou a předstírá, že zachraňoval topící se ženu) a natruc se odstěhuje do maringotky k Arnoštkovi, o kterého se vzorně stará, vaří mu a zašívá roztrhané oblečení a plánuje s ním odjet do světa. O Annu usiluje i abbé Roch, chce jí předčítat zue svých knih, připlete se však do rvačky s opilci a odnese to natrženým uchem. Antonín Důra s Hugem mu ucho zašijí čtyřmi stehy pomocí rybářského háčku. Kouzlu Anny podlehne i major Hugo, je však Arnoštkem zmlácen holí. Vše se vrací ke starým pořádkům, Anna k Arnoštkovi a Kateřina k Antonínovi (Antonín ji za její záletnost potrestal výpraskem). Všichni přátelé jsou opět spolu na plovárně, rozmlouvají o věcech obyčejných a každodenních. Kouzelník odjíždí z města a poklidný život v lázeňském městečku se vrací do starých kolejí.

Ukázka je z **úvodní části** knihy. Předchází jí uvedení do prostředí, popis Krokových Varů a seznámení s Antonínem Důrou. Obsah ukázky souvisí s počasím, které má vliv na fungování lázní – při deštivém počasí Antonín příliš nevydělává. Následuje představení ostatních postav knihy.

6. Definuj hlavní **motivy** celého díla:

Hlavním motivem je **humor**. Jedná se o humorné vypravování banálního příběhu z malého města. Z knihy na nás dýchá radost z vyprávění, vlídný humor a jemná ironie. Cílem ironie je maloměšťáctví, líný životní styl, plané tlachání. Autor v takovém způsobu života ale spatřuje i něco krásného, pohodového, nekonfliktního. Dalším motivem je **manželství**, vztah mezi mužem a ženou. Důležitý motiv je **žena**, ať už jde o zmíněnou manželku, nebo o ženu, která přitahuje pozornost mužů a v případě Anny si s nimi spíše jen pohrává a pak je opouští. Jedním z důležitých motivů je **přátelství**, konkrétně podoba přátelství mezi třemi muži středního věku. Dále můžeme

vnímat motiv **cirkusu**, který přináší do ospalého městečka vzrušení, exotiku, vybočení ze stereotypu. Nejde o cirkus v pravém smyslu slova, vlastně jen o postavu kouzelníka a provazochodce.

7. Zařaď ukázkou do **kontextu** autorova díla:

Vladislav Vančura byl původním povoláním lékař. Zajímal se o kulturu. Byl členem a prvním předsedou **Devětsilu** (seskupení českých avantgardních umělců založené 1920 v Praze), od roku 1920 publikoval v mnoha časopisech (Červen, Kmen, Host), působil i jako divadelní kritik. Za druhé světové války, po atentátu na Heydricha, byl popraven.

Před novelou Rozmarné léto (1926) napsal romány **Pekař Jan Marhoul** (1924) a **Pole orná a válečná** (1925). V roce 1931 napsal baladický příběh **Markéta Lazarová** (1931), román **Útěk do Budína** (1932) či **Konec starých časů** (1934). Během druhé světové války napsal dva díly ze zamýšlených šesti knih o dějinách českých **Obrazy z dějin národa českého** (slavná je například kapitola O Kosmovi).

Psal též povídky, knihy pro děti (**Kubula a Kuba Kubikula**) či dramata (**Jezero Ukereve, Alchymista**). Režíroval i několik českých filmů (**Před maturitou, Naši furianti**).

8. Charakterizuj **českou literaturu** v době vzniku tohoto díla:

Novela vyšla v roce **1926**. V této době mnozí čeští autoři zpracovávali téma první světové války, můžeme zmínit například zástupce tzv. **legionářské literatury**, kteří prošli legiemi a jejichž díla se opírají o autentickou životní zkušenost. Byli to například **Rudolf Medek** s románem **Anabáze** a dramatem **Plukovník Švec**, **Josef Kopta** s cyklem románů o třetí rotě (**Třetí rota, Třetí rota na magistrále, Třetí rota doma**) či **Jaroslav Kratochvíl** s románem **Prameny**. Tématu války se věnovali i **Vladislav Vančura** v románu **Pole orná a válečná**, **Karel Konrád** v dokumentárním románu **Rozchod!** či **Karel Poláček** ve válečné tetralogii **Podzemní město**. Sbírkou povídek **Večery na slavníku** napsal **Jaromír John**. Nejvýznamnějším autorem tohoto období byl u nás **Jaroslav Hašek**, kterého proslavil román **Osudy dobrého vojáka Švejka za světové války** (1921-1923).

Česká literatura byla v tomto období velmi pestrá. Kromě tématu války najdeme v literatuře často pocity skepse, úzkosti, rozpadu hodnot – dokladem jsou autoři expresionismu (**Ladislav Klíma, Richard Weiner**).

Mezi katolicky orientované autory tohoto období patří například **Jaroslav Durych** či **Jan Čep**, zmínit můžeme i tzv. ruralisty **Josefa Knapa** či **Františka Křelínu**.

Literatura 30. let je také žánrově i tematicky velmi pestrá. Socialistický realismus představují například **Marie Majerová, Marie Pujmanová** či částečně i **Ivan Olbracht**, vzniká i psychologická próza – **Jaroslav Havlíček, Egon Hostovský, Jarmila Glazarová** či **Václav Řezáč**. Karel Čapek patřil do okruhu demokraticky smýšlejících umělců, spolu s **Eduardem Bassem** nebo **Karlem Poláčkem**.

V době mezi dvěma světovými válkami se rozvíjí i divadlo, především avantgardní scény - Osvobozené divadlo (Jiří Frejka, Jindřich Honzl, **Jiří Voskovec, Jan Werich**, Jaroslav Ježek) a D 34 (E. F. Burian).

9. Kniha je dokladem poetismu v próze. Které další autory řadíme k poetismu?

Poetismus je umělecký směr i životní program. Vznikl v roce 1923 v Praze a prosadil se ve skupině Devětsil po odeznění vlny proletářské poezie. Mezi jeho charakteristické znaky patří okouzlení emocemi a okamžikem, inspirace lidovou zábavou (cirkus, varieté, kino, exotika, cestování). Převažuje pocit spontánnosti, hravosti, štěstí a radosti ze života, cílem je působit na všechny smysly čtenáře. Především v poezii je poetismus spojen s volnou asociací představ, absencí logických vazeb. **Karel Teige**, literární teoretik, ve své stati *Poetismus* označil tento směr jako „umění žít a užívat“.

Mezi hlavní představitele poetismu patřili básníci **Vítězslav Nezval** (Podivuhodný kouzelník, Pantomima, Abeceda), **Jaroslav Seifert** (Na vlnách TSF) či **Konstantin Biebl** (S lodí, jež dováží čaj a kávu).

10. Kterí další umělci se **inspirovali** tímto dílem?

Už s prvním vydáním knihy v roce **1926** je spojeno jméno ilustrátora **Josefa Čapka**, který je i autorem obálky s typickou postavou muže na plovárně.

V roce **1967** natočil režisér **Jiří Menzel** film se stejným názvem *Rozmarné léto*. (Film měl premiéru v květnu 1968.) Zachoval zde atmosféru knihy, nechal postavy promlouvat vznešeným, vzdělaným jazykem, přestože byly probírány

záležitosti věcné, obyčejné. V hlavních rolích se představili **Rudolf Hrušínský** jako Antonín Důra, **František Řehák** jako abbé Roch, **Vlastimil Brodský** jako major Hugo, **Míla Myslíková** jako Kateřina Důrová, **Jana Preissová** jako Anna. Sám režisér **Jiří Menzel** ztvárnil roli kouzelníka Arnoštka.